

2. domača naloga iz Mehanike 1

- (1) Dolga palica se enakomerno s kotno hitrostjo ω vrti v vodoravni ravnini okoli izhodišča. Po njej se brez trenja giblje točka z maso m pod vplivom gravitacijske sile, ki je dana s potencialom

$$V(r) = -\frac{mk}{r},$$

kjer je k pozitivna konstanta in r razdalja točke od izhodišča.

- (a) Zapiši Newtonove enačbe v relativnem koordinatnem sistemu, ki se vrti skupaj s palico.
- (b) Na palico postavimo materialno točko v položaj $r = r_0$, tako da nima hitrosti v radialni smeri. Za katere vrednosti r_0 bo točka šla proti neskončnosti?
- (2) Palica, ki je nagnjena za kot ϕ glede na navpično os, se vrti okoli nje s kotno hitrostjo $\omega(t) = \omega_0 + \alpha t$, kjer sta α in ω_0 konstanti. Po palici se pod vplivom sile teže v navpični smeri in brez trenja giblje točka z maso m .
- (a) Izberi si primeren relativni koordinatni sistem in zapiši zvezo med bazama relativnega in absolutnega sistema.
- (b) Zapiši Newtonove enačbe v relativnem koordinatnem sistemu.
- (c) Točko postavimo na palico in opazujemo njeno gibanje. Ali lahko postavimo masno točko na palico, tako da bo mirovala? Kam na palico jo moramo postaviti v tem primeru?

- (3) Polobroč s polmerom R se enakomerno s kotno hitrostjo ω vrti okoli osi, ki gre skozi njegovi krajišči. Po njem se brez trenja giblje točka z maso m , ki je preko dveh vzmeti vzdolž polobroča pripeta na obe njegovi krajišči. Vzmeti imata koeficient k in neraztegnjeno dolžino l .

- (a) Zapiši Newtonove enačbe v relativnem koordinatnem sistemu in reduciraj gibanje na premočrtno gibanje polarnega kota.
- (b) V odvisnosti od kotne hitrosti ω poišči ravnovesne lege in ugotovi ali so stabilne.

- (4) Krivulja, ki je v začetnem trenutku podana s sistemom enačb $z = 1 - \frac{1}{1+x^2}$, $y = 0$, se enakomerno s kotno hitrostjo ω vrti okoli osi z , po njej pa se brez trenja in pod vplivom sile teže v navpični smeri giblje točka z maso m .

- (a) Zapiši Newtonove enačbe v relativnem koordinatnem sistemu.
- (b) V začetnem trenutku poženemo materialno točko s hitrostjo v_0 iz izhodišča v smeri krivulje. Kako visoko se dvigne točka?
- (5) Parabola v prostoru, dana s sistemom enačb $z = x^2$, $y = 0$, se vrti enakomerno s kotno hitrostjo ω okoli osi z . Po njej se brez trenja in pod vplivom sile teže v navpični smeri giblje točka z maso m .
- (a) Zapiši Newtonove enačbe v relativnem koordinatnem sistemu.
- (b) Za katere vrednosti kotne hitrosti ω je v temenu parabole stabilna ravnovesna lega?
- (6) Dani sta rotaciji $R(t) = R(\vec{e}(t), \phi)$ in $Q(t)$, kjer je ϕ konstanten kot, $\vec{e}(t) = \frac{1}{\sqrt{2}}(\cos t, \sin t, 1)$ in

$$Q(t) = \begin{bmatrix} \cos t & -\sin t & 0 \\ \sin t & \cos t & 0 \\ 0 & 0 & 1 \end{bmatrix}.$$

Izračunaj vektorja kotne hitrosti in rotacijski vektor rotacije $Q \circ R$.

- (7) Homogen stožec z maso m , polmerom R in višino h se enakomerno kotali po podlagi, tako da je vrh stožca vpet v točki, ki je na višini R nad podlago. Kotna hitrost precesije stožca je ω .
- (a) Izračunaj vektor kotne hitrosti in rotacijski vektor.
- (b) Izračunaj kinetično energijo stožca.
- (c) Izračunaj vrtilno količino stožca.
- (8) Homogen valj z maso m , polmerom R in višino h se vrti okrog težišča. Vrtenje valja je dano z matriko $Q(t) = Q_2(t) \circ Q_1(t)$, kjer je $Q_1(t) = R(\vec{k}, \omega t)$, $Q_2(t) = R(\vec{i}, -\Omega t)$ in sta ω, Ω dani konstanti.
- (a) Izračunaj vektor kotne hitrosti in rotacijski vektor.
- (b) Izračunaj kinetično energijo valja.
- (c) Izračunaj vrtilno količino valja v prostorski bazi.
- (9) Označimo s T telo, ki ga dobimo tako, da zarotiramo lik

$$P = \{b \geq z \geq px^2, y = 0\}$$

okoli osi z . Izračunaj vztrajnostni tenzor telesa T glede na težišče.

- (10) Dana je homogena krogelna lupina z notranjim polmerom r , z zunanjim polmerom R in z maso m .
- Izračunaj vztrajnostni tenzor lupine glede na težišče.
  - S Steinerjevim izrekom izračunaj vztrajnostni tenzor lupine glede na točko na njenem zunanjem obodu.
  - Lupino vpnemo v točki na njenem zunanjem obodu. Okoli katerih osi je možno enakomerno vrtenje lupine brez zunanjih navorov?
- (11) Homogena kocka z maso m in s stranico dolžine a se enakomerno vrti s kotno hitrostjo ω okoli ene od svojih stranic.
- Izračunaj vztrajnostni tenzor kocke glede na oglišče.
  - Poišči glavne osi vztrajnostnega tenzorja.
  - Izračunaj kot med vektorjema kotne hitrosti in vrtilne količine.
- (12) Homogena plošča v obliki elipse s polosema a in b ter z maso m se vrti okrog večje polosi. Ploščo zavrtimo, tako da ima na začetku kotno hitrost ω_0 .
- Izračunaj vztrajnostni tenzor plošče glede na težišče in glede na teme elipse pri večji polosi.
  - Zapiši Eulerjeve dinamične enačbe in izračunaj, koliko časa je potrebno, da se kotna hitrost zmanjša na polovico prvotne, če vrtenje zaviramo z navorom, ki je sorazmeren kotni hitrosti (to je $N(\omega) = -k\omega$ za nek $k > 0$).
- (13) Homogen valj z maso m , polmerom R in višino h zavrtimo okoli simetrijske osi s kotno hitrostjo ω_0 . Valj stisnemo z vodoravnima hrapavima ploščama z nasprotno enakima silama velikosti F , ki sta enakomerno porazdeljeni po stičnih ploskvah. Zapiši Eulerjeve enačbe in izračunaj, čez koliko časa se valj ustavi, če je koeficient trenja med ploščama in valjem enak μ .
- (14) Med dve vzporedni vodoravni steni na razdalji l je med točki A in B v navpični smeri postavljena os, ki se enakomerno vrti s kotno hitrostjo ω . Na središču osi je nanjo pod kotom α pripeta lahka palica dolžine $2d$, na vsakem koncu pa kroglica s polmerom r in z maso m .
- Izračunaj vztrajnostni tenzor sistema kroglic glede na težišče.
  - Zapiši Eulerjeve dinamične enačbe.
  - Pri katerem kotu α bo potreben navor maksimalen?

- (15) Vodoravna plošča se giblje enakomerno pospešeno v vodoravni smeri, po njej pa se kotali krogla z maso m in s polmerom R . V začetnem trenutku ima težišče krogle hitrost v_0 relativno na ploščo v smeri pravokotno na gibanje plošče.
- (a) Izračunaj silo kotaljenja.
  - (b) Izračunaj trajektorijo težišča krogle v koordinatnem sistemu, ki miruje glede na ploščo.